

УДК 378.147:81'243

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-7

В.В. ЩЕРБИЦЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки, Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

І.І. ПИСЬМЕННА,

старший викладач кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки, Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

В.І. ГОЛЯК,

старший викладач кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки, Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО

У статті йдеться про необхідність розвитку критичного мислення у студентів взагалі, а також розглядається питання розвитку критичного мислення студентів на заняттях з іноземної мови на прикладі занять з німецької мови. Підкреслюється, що з початку повномасштабної війни це питання набуло неабиякого значення, тому що критичний спосіб мислення дає можливість аналізувати отриману інформацію, приймати правильні рішення, протистояти інформаційному тиску і толерантно ставитися до думок опонентів.

Мета статті – розкрити необхідність розвитку критичного мислення у студентів на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти, а також проаналізувати особливості впровадження деяких методів і форм навчання, що забезпечують розвиток критичного мислення у студентів під час занять з іноземної мови на прикладі занять з німецької мови. У роботі використано як загальнонаукові, так і лінгвістичні методи дослідження, а саме: теоретичні (аналіз, синтез і узагальнення останніх досліджень і публікацій); емпіричні (спостереження за навчальним процесом); експериментальні (вивчення результатів діяльності студентів).

У статті дається визначення поняття «критичне мислення» та проаналізовано останні дослідження і публікації з цього питання. Охарактеризовано три етапи розвитку критичного мислення: виклик, реалізація і рефлексія. Розглянуто методи і форми розвитку критичного мислення, а саме: дискусії, диспути і дебати, рольові ігри, прес-конференції, ток-шоу тощо. Проаналізовано деякі з них. Підкреслюється роль викладача у цьому процесі. Виділяються п'ять правил креативного викладача. Пропонується автентичний підручник з німецької мови, який сприяє, на думку авторів, розвитку критичного мислення у студентів. Пропонуються словесні ігри німецькою мовою, які також є ефективними в розвитку критичного мислення студентів. Наголошується, що впровадження технології розвитку критичного мислення допоможе студентам визначитися в особистому, професійному і громадському житті, підвищить їх конкурентоспроможність на світовому ринку праці.

Ключові слова: критичне мислення, виклик, реалізація, рефлексія, методи і форми навчання, дискусія, дебати, індивідуальна, парна, групова робота.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Останні роки технології розвитку критичного мислення є одними з найголовніших трендів сучасної освіти. Без нього неможливо виховання думаючої, самостійної та творчої особистості. Особливого значення розвиток критичного мислення у молоді набув з початку повномасштабної війни, коли протилежні думки лунають в інформаційному просторі. У значної кількості людей в сучасних реаліях не має часу або бажання на аналітичне опрацювання того величезного обсягу інформації, що надходить із різноманітних джерел, а тим більше – критично оцінити її зміст. Поверховий перегляд не дозволяє заглибитися в суть інформаційних потоків, особливо з тенденційною або нав'язливою точкою зору від певних зацікавлених суб'єктів. Сприйняття на віру отриманої інформації загрожує певному зомбуванню особистості та може призвести до фактичної втрати нею навичок критичного мислення. Бернард Шоу писав: «2% людей думають, 3% думають, що вони думають, а 95% краще помруть, ніж будуть думати».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку критичного мислення завжди перебувала в центрі уваги багатьох зарубіжних і вітчизняних дослідників, таких як Д. Клустер, А. Кроуфорд, К. Мередіт, С. Метьюз, Р. Пауль, Д. Стіл, З. Стенберг, Ч. Темпл, Д. Халперн, О. Тягло, С. Терно, О. Пометун та ін. Основу вивчення цього питання становлять твори Аристотеля, Платона, Сократа, І. Канта, які розглядали мислення як особливу форму пізнавальної діяльності. Термін «критичне мислення» вперше вжив американський філософ Джон Дьюї у своїй праці «Як ми думаємо» на початку ХХ ст. Наприкінці ХХ ст. ідея розвитку критичного мислення набула в США особливої популярності. Професор психології каліфорнійського університету Дайана Халперн розробила ефективну програму навчання навичок критичного мислення. Вона відзначила, що критично мислячій людині притаманні такі риси:

1. Готовність до планування.
2. Гнучкість мислення.
3. Наполегливість.
4. Готовність виправляти помилки.
5. Усвідомлення.
6. Пошук компромісних рішень [Halpern, 1996].

Американський вчений Девід Клустер визначив такі ознаки критичного мислення:

1. Критичне мислення – мислення самостійне.
2. Критичне мислення починається з формулювання проблеми.
3. Закінчення процесу критичного мислення – це прийняття рішення.
4. Критичне мислення характеризується чіткою аргументованістю.
5. Критичне мислення – це мислення соціальне [Klooster, 2001, p. 37].

Американський дослідник Р. Пауль приписував критичному мисленню здатність контролювати хід розумового процесу. Він зазначав, що критичне мислення – це мислення, що приводить до самовдосконалення, а також наголошував на взаємозв'язку між опануванням мови і розвитком критичного мислення [Paul, 1990, p. 97].

Американські вчені Ч. Темпл, К. Мередіт, Д. Стіл, які вважаються розробниками технології розвитку критичного мислення, у своїй спільній праці зазначили, що думати критично – це виявляти допитливість і застосовувати дослідницькі методи: ставити питання і здійснювати пошук відповідей на них [Temple, Steele, Meredith, 1996, p. 62].

Вагомий внесок у розбудову питання щодо критичного мислення зробив вітчизняний науковець О. Тягло. Він стверджує, що критичне мислення – це процес оцінки достовірності, здатність шукати і знаходити причини й альтернативні точки зору, сприймати ситуацію в цілому і змінити свою позицію на основі фактів і аргументів [О.В. Тягло, 2008, с. 78].

Ще один вітчизняний науковець С. Терно стверджує, що критичне мислення – це наукова оцінка позитивних та негативних рис дійсності, здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, які дозволяють отримувати бажаний результат [С.О. Терно, 2009].

Проте всі ці дослідження розглядають різноманітні аспекти цього надзвичайно важливого питання переважно без урахування особливостей формування критичного мислення у здобувачів вищої освіти конкретних спеціальностей при вивченні певних дисциплін, зокрема іноземної мови.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однією з найважливіших навичок, якою необхідно оволодіти студентам на сучасному етапі розвитку людства –

це мислити критично. Критичне мислення – навичка успішної людини XXI ст., яка впевнено відповідає на виклики сьогодення, творчо мислить, уміє аналізувати та синтезувати інформацію, потребує критичного ставлення до отриманої інформації, зокрема й тієї, що надходить іноземною мовою. Своєю чергою, іноземна мова є засобом пізнання світу. Оволодіння іноземною мовою дає можливість зрозуміти інших людей, їхню культуру, менталітет тощо. У процесі вивчення іноземної мови критичне мислення може бути природно та ефективно інтегрованим у навчальний процес. Тому розвиток критичного мислення має стати невід’ємною складовою занять з іноземної мови в закладах вищої освіти.

Метою статті є намагання розкрити необхідність розвитку критичного мислення у студентів на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти, а також проаналізувати особливості впровадження деяких методів і форм навчання, що забезпечують розвиток критичного мислення у студентів під час занять з іноземної мови на прикладі заняття з німецької мови.

У роботі використано як загальнонаукові, так і лінгвістичні *методи дослідження*, а саме: теоретичні (аналіз, синтез і узагальнення останніх досліджень і публікацій); емпіричні (спостереження за навчальним процесом); експериментальні (вивчення результатів діяльності студентів).

Виклад основного матеріалу дослідження. По-перше, необхідно чітко зрозуміти сутність поняття «критичне мислення» та визначити його основні особливості. Критичне мислення – це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Головним чином йому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення. [Вікіпедія, 2021]. Людина, яка володіє критичним мисленням, може легко знайти потрібну інформацію, перевірити її, уважно вивчити всі варіанти і зробити власні висновки. Критично мисляча людина є інтелектуально незалежною, нею складно маніпулювати. Вона вміє ставити правильні запитання і шукати на них відповіді, вибудовувати власні судження, що спираються на доказові факти та аргументи. Критичний спосіб мислення дає багато переваг у соціальній життєдіяльності, серед яких можна виділити: глибоке розуміння власних цінностей та потреб, здатність швидко приймати важливі рішення, уміння протистояти інформаційному тиску, який у наш час набув особливо потужного впливу на людей.

На щастя, критичне мислення не є уродженням, його цілком можливо розвинути як самостійно, так і в процесі вивчення певних дисциплін. Вочевидь, опанування звичкою мислити критично має бути невід’ємною складовою занять з іноземної мови у вищій школі. О. Пометун зазначила, що педагогічна модель процесу навчання має передбачати чітке планування очікуваних результатів навчання як підвищення рівня критичного мислення, організацію активного навчання таким чином, щоб створити простір для самостійних міркувань і рішень, забезпечити позитивний клімат навчання, який створюватиме стимули для успішного навчання [О.І. Пометун, 2018, с. 89–98].

Американські вчені Чарльз Темпл, Дженні Стіл і Куртіс Мередіт, які вважаються засновниками технології розвитку критичного мислення, визначили такі етапи формування критичного мислення:

1. Виклик.
2. Реалізація.
3. Рефлексія [Temple, Steele, Meredith, 1996].

Усі ці етапи можуть бути запроваджені і на заняттях з іноземної мови. Так, на першому етапі студенти ознайомлюються з новою інформацією, осмислюють і усвідомлюють набуті раніше знання. На цьому етапі може бути використаний такий прийом, як «мозковий штурм» або «мозкова атака». Студентам пропонується укласти списки того, що вони вже знають. «Мозковий штурм» може проводитися індивідуально, у парах або групах з фіксуванням ідей на дошці, у зошитах тощо. Обов’язковою умовою цього прийому є прийняття абсолютно всіх ідей. Учасникам «мозкової атаки» категорично заборонено критикувати висунуті пропозиції. Основне завдання викладача на цьому етапі – узагальнити знання студентів, допомогти кожному визначити власний рівень знань і поставити основні цілі для здобуття нових знань.

На другому етапі студенти вирішують, для чого їм знадобляться здобуті знання. На цьому етапі вони можуть записувати нові слова, фрази, щоб потім заповнити «білі плями». Тут доцільно також використовувати дискусії та дебати. Головне завдання викладача на другому етапі – дати студентам можливість індивідуального пошуку інформації з подаль-

шим груповим обговоренням та аналізом. На етапі реалізації критичні судження не тільки не забороняються, але й заохочуються.

На третьому етапі студенти вирішують, де і як можна застосувати набуті знання. На цьому етапі потрібно обговорити зі студентами, як здобуті знання змінили їхні думки, бачення, поведінку. На етапі рефлексії можна використовувати також такий метод, як написання есе, де у стислому вигляді студенти викладають власну позицію.

Методична структура «виклик – реалізація – рефлексія» може бути використана також і в самостійній роботі студентів. У процесі виконання такої самостійної роботи студенти демонструють здатність критично осмислювати здобуту інформацію. Самостійна робота може бути як індивідуальною, так і груповою. Наприклад, презентація, діалоги тощо.

3. Шумейко зазначає, що ефективність упровадження технології розвитку критичного мислення залежить від викладача, який має спрогнозувати доцільність застосування цієї технології у процесі вивчення певної теми; врахувати, які саме знання, уміння, навички опанують студенти, які їхні здібності, особливості та професійні риси при цьому розвиватимуться; взаємодіяти зі студентами на засадах діалогічності та партнерства; сприяти самостійній дослідницькій діяльності студентів і формуванню в них творчого стилю діяльності; стимулювати прояв їхніх творчих рис, а також активності, організованості, швидкості, гнучкості, оригінальності, об'єктивності, відповідальності [З.Є. Шумейко, 2020, с. 350].

Щоб навчити студентів критично мислити, викладач повинен постійно самовдосконалюватися. У цьому контексті особливого значення набувають, на наш погляд, п'ять правил креативного викладача:

- 1) нестандартно підходити до викладання;
- 2) більше читати спеціалізованої літератури;
- 3) постійно виконувати вправи для розвитку критичного (креативного) мислення;
- 4) розширювати свій світогляд;
- 5) грати, розважатися, посміхатися [5 *стратегій*, 2021].

Для розвитку критичного мислення у студентів на заняттях з іноземної мови дуже важливо правильно підібрати підручник. На наш погляд, для занять зі студентами з німецької мови ідеально підходить автентичний підручник *Aspekte Niveau B1+ von Ute Koithan, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag* видавництва *Klett-Langenscheidt (München)*, який відповідає всім вищезазначеним вимогам і включає в себе багато вправ для розвитку критичного та креативного мислення.

Дискусія та дебати – неймовірно корисні формати спілкування, які дозволяють повному поглянути на проблему. До того ж цей формат цікавий своєю універсальністю, адже у вас з'являється можливість обговорити будь-які теми. Н. Стеценко зазначає, що під час дискусії відбувається глибоке усвідомлення почутої інформації, її аналіз, синтез, вибудовується особливе ставлення до неї. Крім того, студенти опановують основні правила ведення діалогу – диспуту, що сприяє формуванню їхньої професійної культури [Н.М. Стеценко, 2018, с. 152].

На наш погляд, доцільним є створення під час заняття ситуації обмірковування та розв'язання певної проблеми. Матеріалами для такої ситуації можуть бути тексти, відео- та аудіозаписи, які можна знайти в підручнику *Aspekte*. Підручник містить десять глав: *Leute heute; Wohnwelten; Wie geht es denn so?; Freizeit und Unterhaltung; Alles will gelernt sein; Berufsbilder; Für immer und ewig; Kaufen, kaufen, kaufen; Endlich Urlaub; Natürlich Natur*. Тема кожної з цих глав фактично відповідає окремому формату цікавої дискусії. Утім кожна глава також містить багато змістовних завдань для розвитку критичного мислення. Наприклад, друга глава *Wohnwelten* включає в себе такі завдання:

- Modul 1. *Wichtige Informationen aus einem Text über Baumhäuser verstehen.*
- Modul 2. *Informationen aus Radiointerviews über Obdachlosigkeit vergleichen.*
- Modul 3. *Eine Grafik über Wohnen und Wohnfühlen beschreiben.*
- Modul 4. *Aus einem Text Argumente für und gegen das Wohnen bei den Eltern sammeln. Eine Meinung äußern und Ratschläge geben (in einem Brief und in Gesprächen)* [Aspekte, 2013, p. 24].

Так, вивчаючи кожну главу підручника, студенти опановують всі три етапи формування критичного мислення від актуалізації (виклику) через осмислення (реалізацію) – до рефлексії.

Окрім цього, індивідуальний пошук інформації та обмін ідеями в групах також є обов'язковими елементами розвитку критичного мислення в студентів. Дуже важливо,

щоб цей пошук передував процесу обміну думками чи обговоренню. Тому під час занять варто використовувати такі методи, як читання в парах, читання з визначенням опорних слів, читання з маркуванням тощо.

Людину, яка багато читає, не так просто ввести в оману. Тому читання різноманітної літератури є невід'ємною часткою розвитку критичного мислення. На нашу думку, доцільно запропонувати студентам аналітичні матеріали (навчальні тексти, наукові статті, художні чи публіцистичні твори). Після цього саме час зробити висновки та винести на обговорення твердження, базовані на прочитаному матеріалі. І тут знову на допомогу може прийти підручник *Aspekte*. Наприкінці кожної глави підручника розмішено рубрику *Porträt*, яка містить біографію якоїсь відомої особистості Німеччини. Після тексту йде таке завдання (наприклад, завдання до другої глави „*Wohnwelten*“): *Sammeln Sie Informationen über Persönlichkeiten aus dem In- und Ausland, die für das Thema „Wohnen“ interessant sind, und stellen Sie sie im Kurs vor. Sie können dazu die Vorlage „Porträt“ im Anhang verwenden. Beispiele aus dem deutschsprachigen Bereich: Walter Gropius – Friedensreich Hundertwasser* [*Aspekte*, 2013, р. 36]. Під час виконання даної роботи студенти розширюють свій світогляд, демонструють здатність критично осмислювати інформацію, уміння розставляти акценти, аргументувати власні судження.

Різнорічні ігри (прес-конференції, ток-шоу, презентації тощо) також чудово розвивають критичне мислення. Саме формат гри дозволяє у невимушеній формі розповісти про важливі моменти в процесі міжособистісної комунікації. Специфіка викладання іноземних мов взагалі передбачає охоплення різноманітних сфер спілкування, тем, ситуацій. Тому, на наш погляд, доцільно використовувати на заняттях сюжетно-рольові ігри та інсценування на теми «Знайомство», «У ресторані», «У готелі», «У магазині» тощо. Рольові ігри допомагають здобувати життєву компетентність та розвивати критичне мислення. Отже, розвиток критичного мислення можна розглядати як один із факторів формування комунікативної компетенції студентів при вивченні іноземних мов.

Окрім вищезазначеного, на заняттях з іноземної мови актуальними є словесні ігри. Наведемо декілька прикладів словесних ігор для розвитку критичного мислення німецькою мовою, які можна використовувати на заняттях:

1. *Продовж ряд* (студенти мають з'ясувати закономірності у рядках із літерами чи лексемами та продовжити ряд):

- E, Z, D, V, F (1, 2, 3, 4, 5) – дано перші літери числівників;
- Apfel, Birne, Orange, Zitrone – назви фруктів розташовано в алфавітному порядку;
- Stuhl, Schrank, Tisch, Couch, Tafel – всі назви меблів чоловічого роду.

2. *Знайди та підкресли зайве слово*:

- das Schlafzimmer, das Bad, der Spiegel, der Flur, die Küche;
- der Sessel, der Teppich, der Tisch, der Stuhl, der Schrank;
- die Pflaume, die Wassermelone, die Birne, das Orange, der Zwiebel.

3. *Знайди та запиши родові поняття*:

- der Rock, die Hose, das Kleid, der Anzug, der Mantel (die Kleidung);
- das Kochbuch, das Wörterbuch, das Lehrbuch (...);
- der Sessel, das Sofa, das Bett, der Tisch, der Stuhl (...).

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що опанування звички критично мислити має багато переваг, серед яких: можливість аналізувати здобуту інформацію, приймати правильні рішення, протистояти інформаційному тиску, а також толерантно ставитися до думок опонентів.

Обґрунтована доцільність використання технології розвитку критичного мислення, що складається з трьох етапів: виклик, реалізація та рефлексія, кожен з яких має конкретні завдання, а також застосовує ряд характерних методів і прийомів.

Вдале впровадження технології розвитку критичного мислення під час занять з іноземної мови у закладах вищої освіти сприяє набуттю навичок та знань у студентів, що виходять за межі дисципліни «Іноземна мова». Критичне мислення дає не лише комплексні знання із сукупності тем, а й формує особливий світогляд, допомагає з'ясувати причини походження таких знань, формує вміння прогнозувати наслідки.

Під час практичного використання даної технології на заняттях з німецької мови нам вдалось активізувати навчальний процес, викликати інтерес у студентів до вивчення пев-

них тем, підвищити мотивацію. Студенти без нудьги та втоми засвоювали великі обсяги інформації завдяки різноплановості завдань. Особливо ефективним виявився ігровий формат проведення занять, а також широке залучення студентів до дискусії. В умовах спільної творчої праці між студентами і викладачем склалися партнерські стосунки.

Резюмуючи вищезазначене, вважаємо, що знання, вміння та навички, яких студенти набувають на заняттях з іноземної мови під час використання технології «Розвиток критичного мислення», допоможуть їм визначити власні пріоритети в особистому, професійному та громадському житті, що підвищить їх конкурентоспроможність на світовому ринку праці.

Список використаної літератури

5 стратегій розвитку критичного мислення. (2021). *На урок*. Відновлено з <https://naurok.com.ua/post/5-strategy-rozvitku-kritichnogo-mislennya>

Василенко, О. (2020). Особливості розвитку критичного мислення іноземних студентів при вивченні української мови за професійним спрямуванням. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія», 10 (78), 203–206. doi: 10.25264/2519-2558-2020-10(78)-203-206

Калиняк, Б., Морська, Н. (2020). Розвиток критичного мислення на заняттях англійської мови за професійним спрямуванням у ЗВО технічного профілю. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка*. Серія «Філологічні науки», 187, 660–664.

Мединська, С.І. (2021). Розвиток критичного мислення при формуванні іншомовної компетенції в підготовці фахівців для індустрії гостинності, туризму та міжнародного бізнесу. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія», 1 (21), 198–204.

Пометун, О. (2018). Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*, 2, 89–98.

Стеценко, Н.М. (2018). Розвиток критичного мислення майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземної мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія «Педагогічні науки: реалії та перспективи», 60 (2), 151–154.

Терно, С.О. (2009). *Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти*. Запоріжжя: Просвіта.

Тягло, О.В. (2008). *Критичне мислення*. Харків: Основа.

Шумейко, З.Є. (2020). Упровадження технології розвитку критичного мислення в професійну підготовку фахівців державної кримінально-виконавчої служби. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія», 1 (19), 347–353.

Halpern, D. (1996). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Klooster, D. (2001). What is critical thinking. *Thinking Classroom*, 4, 36–40.

Koithan, U., Schmitz, H., Sieber, T., Sonntag, R. (2013). *Aspekte. Mittelstufe Deutsch. Niveau B1+*. Berlin: München, Klett-Langenscheidt GmbH.

Paul, R. (1990). *Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World*. Rohnert Park, CA: Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State Univ.

Temple, C., Steele, J., Meredith, K. (1996). *RWCT Project: Reading, Writing, Discussion in Every Discipline: Guidebook III*. Washington, DC: International Reading Association for the RWCT Project.

References

5 stratehii rozvytku krytychnoho myslenia [5 strategies for developing critical thinking]. *Na urok* [On lesson]. Available at: <https://naurok.com.ua/post/5-strategy-rozvitku-kritichnogo-mislennya> (Accessed 23 March 2021). (In Ukrainian).

Halpern, D. (1996). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Publ., 394 p.

Kalynyak, B., Morska, N. (2020). Development of critical thinking at lessons of foreign languages for specific purposes at institutions for high education of technical specialties. *Naukovi zapysky: Filolohichni nauky* [Scientific papers of Volodymyr Vynnychenko Central Ukraine State University. Series: Philological sciences], issue 187, pp. 660–664. (In Ukrainian).

Klooster, D. (2001). What is critical thinking. *Thinking Classroom*, no. 4, p. 36–40.

Koithan, U., Schmitz, H., Sieber, T., Sonntag, R. (2013). *Aspekte. Mittelstufe Deutsch. Niveau B1+*. Berlin, München, Klett-Langenscheidt GmbH. 192 p. (In German).

Medynska, S. (2021). Development of critical thinking and foreign language competency in the training of experts for the hospitality industry, tourism and international business. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, no. 1 (21), pp. 198–204. doi: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-23 (In Ukrainian).

Paul, R. (1990). *Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World*. Rohnert Park, CA, Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State Univ., 575 p.

Pometun, O. (2018). *Krytychne myslennia yak pedahohichnyi fenomen* [Critical Thinking as a pedagogical phenomenon]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal* [Ukrainian Pedagogical Journal], no. 2, pp. 89–98. (In Ukrainian).

Shumeiko, Z.Ye. (2020). Implementation of the technology of critical thinking development in professional training of the employees of the state criminal executive service. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, no. 1 (19), pp. 347–353. doi: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-41 (In Ukrainian).

Stetzenko, N.M. (2018). Development of critical thinking of future specialists in the process of learning a foreign language. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series: Pedagogical sciences: reality and perspectives*, issue 60, vol. 2, pp. 151–154. (In Ukrainian).

Temple, C., Steele, J., Meredith, K. (1996). *RWCT Project: Reading, Writing, Discussion in Every Discipline: Guidebook III*. Washington, DC, International Reading Association for the RWCT Project, 560 p.

Terno, S.O. (2009). *Krytychne myslennia – suchasnyi vumir suspilnoznavchoi osvity* [Critical thinking as a modern dimension of social science education]. Zaporizhzhia, Prosvita Publ., 268 p. (In Ukrainian).

Tiahlo, O.V. (2008). *Krytychne myslennia* [Critical thinking]. Kharkiv, Osnova Publ., 189 p. (In Ukrainian).

Vasylenko, O. (2020). *Osoblyvosti rozvytku krytychnoho myslennia inozemnykh studentiv pry vyvchenni ukrayinskoï movy za profesiinym spriamuvanniam* [Features of the critical thinking development in foreign students in the study of Ukrainian language for professional purposes]. *Naukovi zapysky Nationalnoho Universitetu "Ostrozka akademiia": Filologia* [Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University: Philology Series], no. 10 (78), pp. 203–206. doi: 10.25264/2519-2558-2020-10(78)-203-206 (In Ukrainian).

DEVELOPMENT OF STUDENTS' CRITICAL THINKING DURING FOREIGN LANGUAGE CLASSES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Shcherbytska Vladyslava, PhD in Pedagogy, Assistant Professor of the Foreign Philology, Translation and Professional Language Training Department, University of Customs and Finances, Dnipro (Ukraine)

E-mail: vladislava7000@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9701-0592

Pysmenna Inna, Senior Lecturer of the Foreign Philology, Translation and Professional Language Training Department, University of Customs and Finances, Dnipro (Ukraine),

E-mail: inna.pysmenna.69@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0422-8988

Goliak Viktoriia., Senior Lecturer of the Foreign Philology, Translation and Professional Language Training Department, University of Customs and Finances, Dnipro (Ukraine),

E-mail: golyak@meta.ua

ORCID: 0000-0002-3151-9134

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-7

Keywords: critical thinking, challenge, implementation, reflection, methods and forms of learning, discussion, debate, individual, pair, group work.

The article talks about the need to develop critical thinking among students in general, and, in particular, considers the issue of developing critical thinking of students in foreign language classes, using the example of German language classes. It is emphasized that since the beginning of a full-scale war, this issue has gained considerable importance, because a critical way of thinking makes it possible to analyse

the information received, make the right decisions, resist information pressure, and be tolerant of the opinions of opponents.

The purpose of the article is to reveal the need for the development of critical thinking in students during foreign language classes in institutions of higher education, as well as to analyse the peculiarities of the implementation of some methods and forms of education that ensure the development of critical thinking in students during foreign language classes using the example of German language classes.

The work uses both general scientific and linguistic research methods, namely: theoretical (analysis, synthesis and generalization of the latest research and publications); empirical (observation of the educational process); experimental (studying the results of students' activities).

The article defines the concept of "critical thinking" and analyses the latest research and publications on this issue. Three stages of development of critical thinking are characterized: challenge, implementation, and reflection. The methods and forms of development of critical thinking are considered, namely: discussions, disputes, and debates, role-playing games, press conferences, talk shows, etc. Some of them are analysed. The role of the teacher in this process is emphasized. There are five rules of a creative teacher. An authentic textbook on the German language is offered, which, according to the authors, contributes to the development of critical thinking in students. Word games in German are offered, which also contribute to the development of critical thinking. It is noted that mastering the habit of critical thinking has many advantages, including a deep understanding of one's own values and needs, the ability to make quick decisions, the ability to resist information pressure (which is very powerful nowadays), as well as a tolerant attitude to the opinions of others. The successful implementation of critical thinking development technology during foreign language classes in institutions of higher education contributes to students' acquisition of skills and knowledge that go beyond the subject of a foreign language. Critical thinking gives not only comprehensive knowledge of a set of topics, but also forms a special worldview, helps to find out the causes of the origin of such knowledge, and forms the ability to predict consequences. During the practical use of this technology in German classes, we managed to activate the educational process, arouse students' interest in studying certain topics, and increase motivation. Students learned large volumes of information without boredom and fatigue due to the variety of tasks. In the conditions of joint creative work, partnership relations were formed between the students and the teacher.

It is emphasized that the introduction of technology for the development of critical thinking will help students determine themselves in their personal, professional, and social life, and will increase their competitiveness in the global labour market.

Одержано 07.09.2022.